

УДК 336.12

КОСТИРКО Л. А., КЛІТИНСЬКИЙ Ю. С.

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ФІНАНСОВОЇ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ РЕГІОНУ

Визначено сценарії стійкого розвитку регіонів. Розроблено принципову схему оцінки рівня стійкого розвитку регіону, що поєднує економічний, фінансовий і соціальний блоки. Обґрунтовано механізм формування і оцінки регіональних фінансових потоків за критерієм фінансової забезпеченості регіону. Наведено альтернативні варіанти стратегій розвитку регіонів за типами: самодостатній, проблемний, депресивний. Сформульовано концептуальні положення з оцінки ризику зниження фінансової забезпеченості регіонального розвитку. Обґрунтовано напрями розвитку міжрегіональної фінансової взаємодії.

Ключові слова: розвиток, регіон, фінансові потоки, фінансова забезпеченість, фінансовий механізм, стратегія, ризик, міжрегіональна фінансова взаємодія.

Постановка проблеми. Забезпечення стійкого розвитку економіки належить до першочергових стратегічних завдань регіонів. Фінансова незалежність і соціально-економічний розвиток регіонів, насамперед, залежить від впровадження стимулюючих механізмів зростання їх фінансової забезпеченості та фінансового потенціалу. Проте можливості регіонів у формуванні фінансового потенціалу обмежені у зв'язку природно-кліматичними умовами, структурою економіки та рівнем розвитку виробництва. Відсутність в регіонах достатніх ресурсів фінансування підсилює регіональну диференціацію та знижує рівень фінансових можливостей їх економічного розвитку. На сьогодні основний акцент робиться на формуванні та використанні бюджетного і податкового потенціалу і не враховується потенціал кредитних, страхових та інвестиційних компаній. В результаті програми і стратегії розвитку регіонів є фінансово незабезпеченими. Адміністративні, економічні, соціальні важелі та інструменти управління регіоном слабо пов'язані між собою, не враховують особливостей регіонального розвитку, не мають під собою системної основи. Підвищення рівня фінансової самодостатності регіонів можна досягти на основі врахування фінансових можливостей держави і суб'єктів економіки регіону. Механізм фінансового забезпечення розвитку регіону повинен бути орієнтованим на створення економічної бази для регіонального розвитку. Тому широкий інтерес викликає

теорія і практика досягнення стійкого регіонального розвитку на основі фінансового механізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування і оцінки регіонального фінансового потенціалу характеризуються різноманітністю аспектів і досліджуються багатьма вітчизняними вченими, серед яких: Александров І. О., Боронос В. Г., Григоренко В. О., Данилишин Б. М., Долішній М. І., Іоненко К. В., Козоріз М. А., Кириленко О. П., Масловська Л., Мироненко М. Ю., Невелєв О. М., Папаїка А. А., Саєнко В. Г., Ставнича М. М., Хістева О. В. [1-8]. Окремим проблемам фінансування соціально-економічного розвитку галузевих і територіальних економічних систем присвячені роботи таких зарубіжних вчених як А. Вебер, Д. Кісінг, І. Кравіс, П. Кругман, Г. Кунц, К. Ланкастер, В. Лаунхардт, Г. Мінсберг, Й. Тюнен, Д. Хан, Р. Хегстром. Вивчення і систематизація теоретичного матеріалу показали, що, не дивлячись на багаточисельні дослідження в області стійкого розвитку і регіонального управління, не знайшли повного відвідображення питання розробки і впровадження механізму стійкого розвитку регіону. В даний час механізм регіонального розвитку не розглядається як система, його інструменти і важелі розрізнені та часто суперечать один одному. Разом з наявністю фундаментальних підходів в цій сфері, можна вказати на відсутність системних теоретико-методологічних основ оцінки фінансової

забезпеченості розвитку економіки території. Також залишаються невирішеними завдання оцінки впливу ризиків на ресурсну базу регіону і можливих втрат в результаті зміни економічної ситуації.

Мета статі – обґрунтування теоретико-методологічних засад розвитку фінансового сектора економіки регіону в умовах ризику і невизначеності ринкового середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Потенціал стійкого розвитку визначається параметрами переваг регіонів – природно-ресурсних, економічних, ін-

фраструктурних. Критерієм, який об'єктивно визначається природним потенціалом території, є її ресурсна забезпеченість, яка характеризується рівнем технологічного та інноваційного розвитку. Рівень соціальної стабільності об'єктивно визначається відповідністю суспільного устрою специфіці функціонування природного середовища на даній території, а суб'єктивно – ступеню довіри населення до влади. Для того, щоб реалізація інтересів розвитку суспільства регіону була реальною, необхідно, щоб ці два чинники знаходилися в прямій пропорційній залежності (рис. 1).

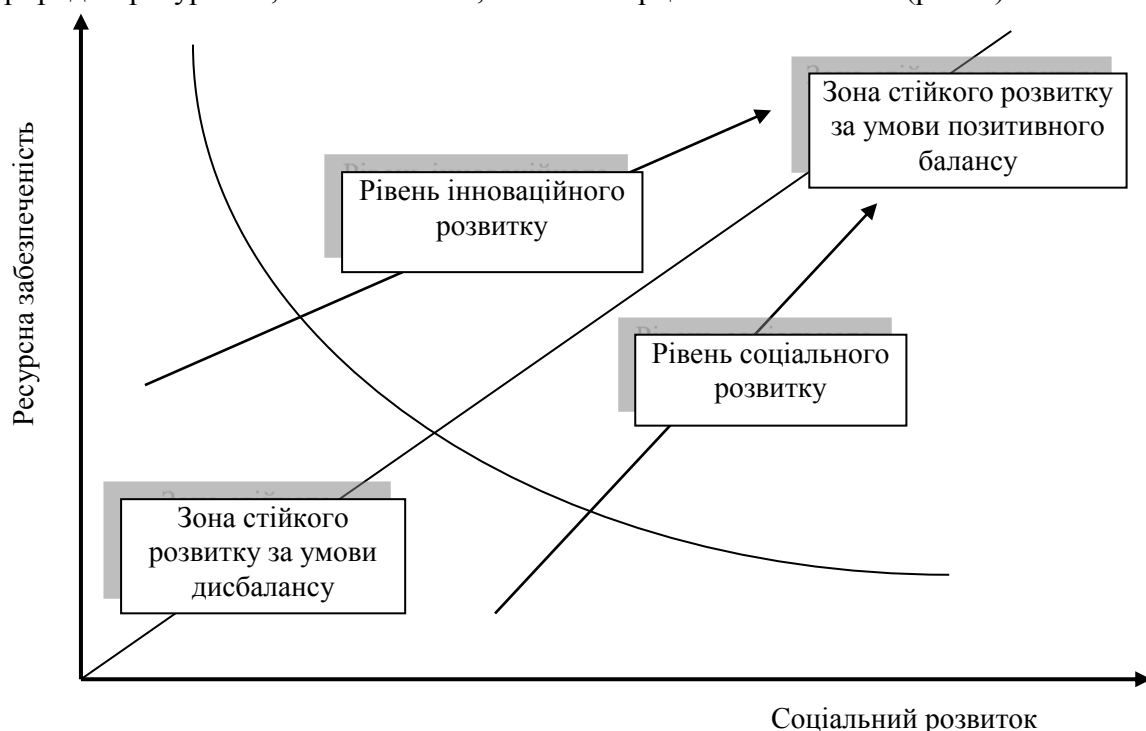

Рис. 1. Сценарії стійкого розвитку регіонів

Зона можливих сценаріїв розвитку регіону обмежена: 1) рівнем інноваційного розвитку – визначає сценарії використання ресурсного потенціалу з дотриманням балансу екологічної системи; 2) рівнем соціального розвитку – визначає ефективність використання ресурсного потенціалу для забезпечення високої якості життя і суспільного розвитку. Такі залежності мають місце і для критеріїв економічного зростання і екологічної безпеки.

Стійкий соціально-економічний розвиток регіону полягає у здатності тривалого збереження умов для відтворення потенціалу території в режимі збалансованості

та соціальної орієнтованості. Він досягається при виконанні базової умови наявності фінансового потенціалу регіонального господарства, здатного підтримувати економічну безпеку розвитку регіону, якість життя населення з дотриманням екологічного балансу. Його рівень залежить від ефективності формування і використання регіональних фінансових ресурсів. В зв'язку з цим серед напрямів оцінки рівня розвитку регіону доцільним є виділення фінансового блоку, пов'язаного з оцінкою ефективності формування, розподілу і використання бюджетних і позабюджетних коштів (рис. 2).

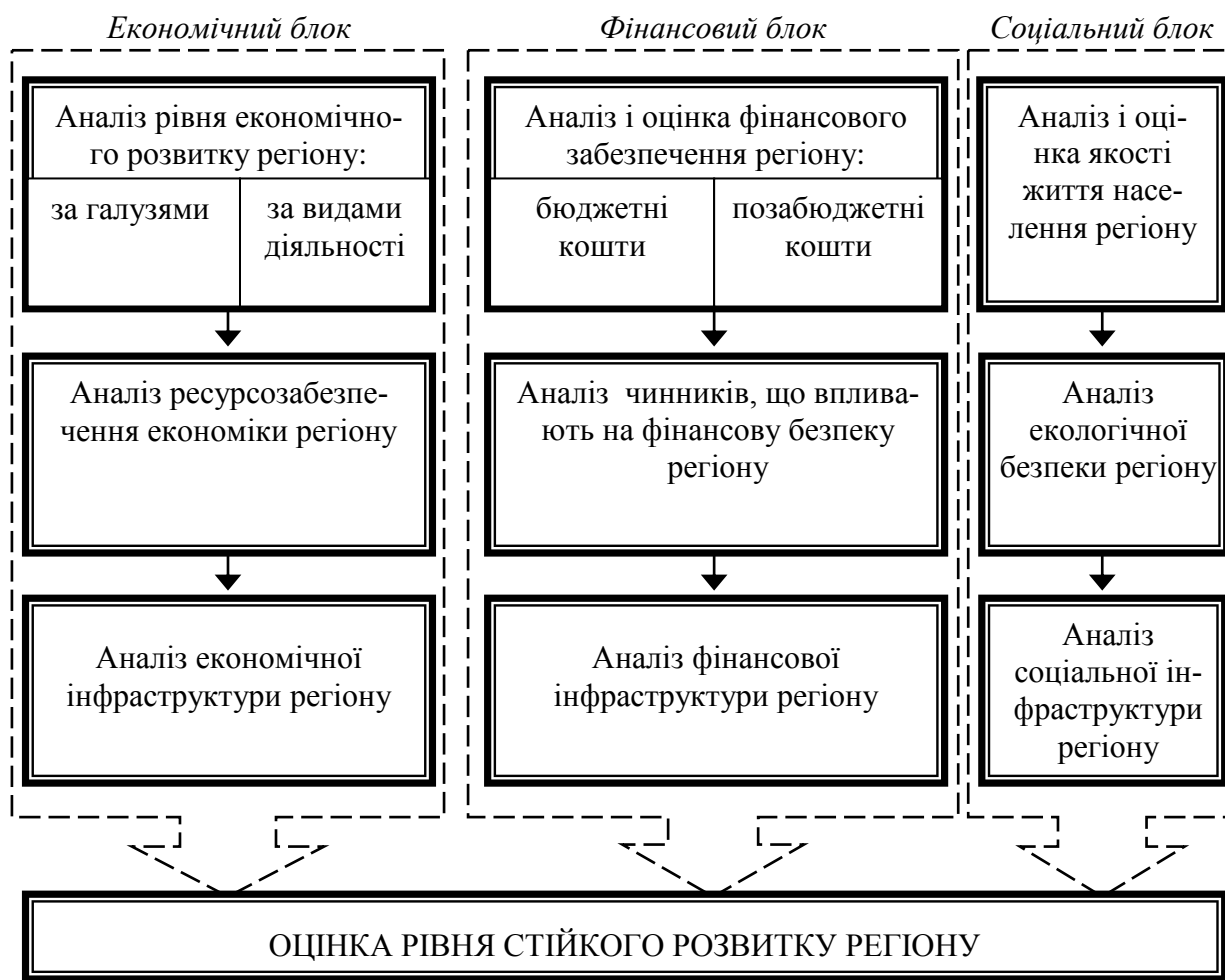

Рис. 2. Принципова схема оцінки рівня стійкого розвитку регіону

Досягнення стійкого економічного зростання регіонів, стабільного соціально-економічного розвитку неможливо без створення оптимальної системи розподілу фінансових потоків. Регіональні фінансові потоки слід розглядати як зустрічний рух фінансових ресурсів регіону з метою забезпечення регіональної життєдіяльності та стійкості економічного розвитку території. Для ефективного управління фінансовими потоками необхідна постійна оцінка сформованої ресурсної бази і фінансової забезпеченості регіону на всіх рівнях управління (рис. 3).

Система управління фінансовими потоками регіону повинна забезпечити їх максимальне позитивне сальдо, що дозволить сформувати запас фінансової міцності для стійкого територіального розвитку. У зв'язку з цим найбільш придатним критерієм ранжування регіонів є їх здатність до продуктивної діяльності щодо забезпе-

чення власних витрат джерелами фінансування, тобто покриття фінансовим потенціалом витратних зобов'язань регіону (K_n). Для забезпечення стійкості економічного розвитку регіону значення $K_n \geq 1$.

Результати ранжування регіонів за цим критерієм є основою розробки рекомендацій з формування стратегій залучення зовнішніх фінансових ресурсів і стимулювання нарощування власної фінансової бази розвитку, що забезпечить фінансову стійкість регіону. Типологію регіонів з позиції якості управління фінансовими потоками та відповідні регіональні стратегії зміцнення фінансової забезпеченості регіону наведено в табл. 1. Внутрішнім джерелом будь-якого розвитку є протиріччя. Звідси, стратегічний вибір регіону повинен ґрунтуватися на виявленні внутрішніх і зовнішніх суперечностей його розвитку: між спеціалізацією і комплексністю, між інтересами суспільства і регіону.

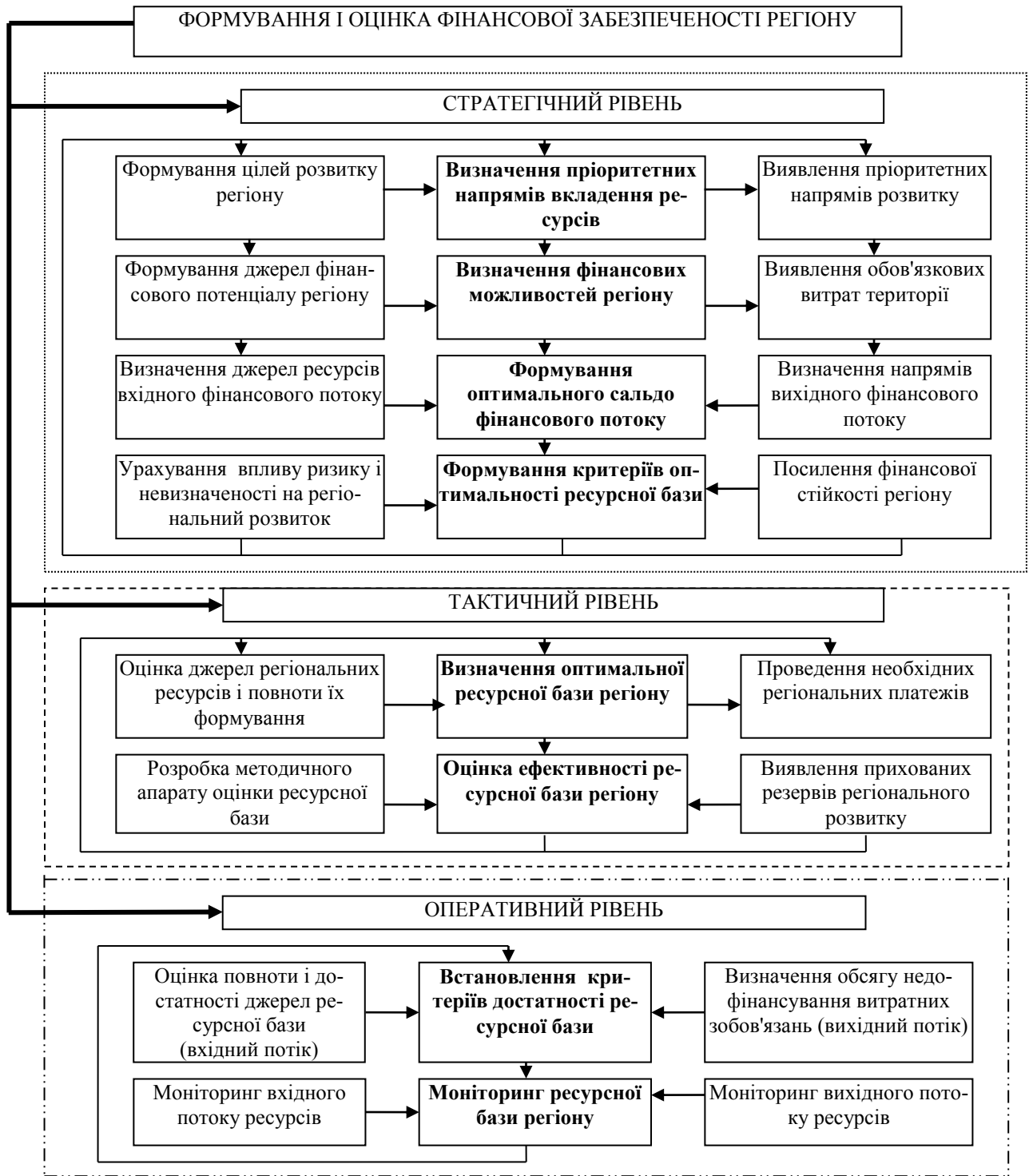

Рис. 3. Механізм формування і оцінки фінансової забезпеченості регіону

Що стосується "самодостатності" регіонів, таке визначення носить умовний характер. Регіональне господарство є підсистемою загальнодержавної економічної системи. Регіон не в змозі самостійно, без державної підтримки вирішувати завдання життєзабезпечення території. Інакше втрачається економічна доцільність його

входження в економічну систему країни. Термін "економічна самодостатність регіону" є деякою абстракцією, але при цьому характеризує високий ступінь відтворювальної повноти функціонування регіональної економічної системи в просторі та часі.

Таблиця 1

Регіональні стратегії зміцнення фінансової забезпеченості регіону

Тип регіону	Рівень коефіцієнта покриття фінансовим потенціалом витратних зобов'язань	Елемент ресурсної бази	Стратегії зміцнення фінансової забезпеченості
Самодостатній	$K_n \geq 0,8$	Бюджетний потенціал	Розширення джерел власних ресурсів регіону
		Кредитний потенціал	Вдосконалення системи субсидування процентних ставок для господарюючих суб'єктів за пріоритетними напрямками регіонального розвитку, розвиток регіональних кредитних програм
		Інвестиційний потенціал	Розробка інвестиційних програм, що приваблюють зовнішніх інвесторів
		Міжбюджетні трансфери	Використання державних міжбюджетних ресурсів для розвитку інвестиційної діяльності в регіоні
Проблемний	$0,5 < K_n < 0,8$	Бюджетний потенціал	Оптимізація структури податкових платежів
		Кредитний потенціал	Вдосконалення системи підтримки кредитування реального сектора з метою розширення можливостей бізнесу
		Інвестиційний потенціал	Розробка регіональних інвестиційних програм і режимів інвестування, стимулюючих притік інвестицій в регіональну економіку
		Міжбюджетні трансфери	Використання системи регіонального перерозподілу ресурсів для розширення капітальних витрат регіону і вкладення в систему відтворення
Депресивний	$K_n < 0,5$	Бюджетний потенціал	Збільшення податкових зусиль регіону, введення режимів пільгового оподаткування, стимулюючих приплив капіталу і зростання обсягу податкових ресурсів
		Кредитний потенціал	Формування ефективної регіональної кредитної політики, що забезпечує розвиток пріоритетних напрямів регіональної економіки
		Інвестиційний потенціал	Введення системи субсидування відсотків за довгостроковими інвестиційними вкладеннями для реального сектора економіки, що підвищує зацікавленість в інвестиційних вкладеннях в регіоні
		Міжбюджетні трансфери	Використання ресурсів фінансової допомоги для стимулювання виробничого комплексу регіону, що забезпечує накопичення фінансового потенціалу

Регіони з критичним рівнем фінансового потенціалу мають високу схильність до втрати фінансової забезпеченості та зниження рівня економічного розвитку. Ризик зниження фінансової забезпеченості регіонального розвитку вимірюється імовірнісним показником можливих фінансових втрат (додатково витрачених ресурсів). Специфічними видами ризиків для регіонів

є скорочення фінансової допомоги з державного бюджету і зміна національної системи міжбюджетних відносин. Це вимагає постійного контролю і моніторингу ризиків для коригування економічної стратегії регіону. Концептуальні основи оцінки ризику зниження фінансової забезпеченості регіонального економічного розвитку об'єднують: чинники і види ризику, завдан-

ня, принципи і методи його оцінки. Основними чинниками ризику зниження фінансової забезпеченості регіонального економічного розвитку є: обсяг заборгованості по податках і зборах, рівень доходів населення і господарюючих суб'єктів регіону, обсяг залучених банківських ресурсів, структура витрат регіону, рівень інвестиційних ресурсів регіону, рівень розвитку регіонального виробництва, обсяги зовнішніх надходжень в регіон, рівень бюджетних витрат на інвестиційні цілі. Однією з найважливіших цілей управління ризиками є запобігання одноразовим значним по величині збиткам, які можуть мати катастрофічні наслідки для регіону. Для аналізу ризикованості економічної системи регіону можуть бути використані експертні, рейтингові, економіко-статистичні методи, методи аналогій та імітаційного моделювання. Ранжування регіонів за ступенем зниження фінансової забезпеченості регіонального розвитку реалізується на базі прямих методів теорії вибору і прийняття рішень. Перспективні підходи до формування фінансового механізму на регіональному рівні в обов'язковому порядку передбачають врахування еколого-економічних ризиків розвитку, виникнення яких пов'язано з господарською діяльністю суб'єктів регіональної економіки.

Наявність структурних диспропорцій в балансі фінансових ресурсів регіонів на-

самперед обумовлена їх фінансовою залежністю від коштів державного бюджету. На сьогодні відносини між центральними і регіональними органами управління будуються на принципах імперативності, особливо у фінансовій сфері. Бюджетна політика держави полягає в акумуляції основних фінансових ресурсів у державному бюджеті. Обсяг повноважень з розпорядження фінансовими коштами, наданими з державного бюджету, обмежений, що стримує розвиток фінансового сектора в регіонах. Обмеженість і дефіцитність фінансової бази уповільнює реалізацію стратегічних напрямів регіонального розвитку. Регіональні та місцеві органи влади не можуть в повній мірі виконати соціальні зобов'язання. Одним з шляхів вирішення цих проблем є побудова системи міжрегіональних фінансових взаємозв'язків за ключовими напрямками, наведеними в табл. 2.

Таким чином, розширення повноважень регіональних органів в рамках діючих нормативних і правових обмежень сприятиме підвищенню ефективності фінансової політики регіону. Регіональній владі необхідно концентрувати зусилля на максимальному використанні наявних регіональних ресурсів для стабілізації і поліпшення соціально-економічного стану регіону та стійкого розвитку.

Таблиця 2

Напрями розвитку міжрегіональної фінансової взаємодії

Напрями розвитку	Заходи
Забезпечення фінансової взаємодії територій і єдності економічного простору країни при збереженні фінансової самостійності регіонів	<ul style="list-style-type: none"> • збільшення кількості спільних міжрегіональних проектів, ініційованих в регіоні, за умови співфінансування їх з державного бюджету; • збільшення обсягу коштів, що залучаються на умовах співфінансування; • фінансування розвитку транспортної інфраструктури регіонів з метою забезпечення транспортної доступності територій
Усунення перешкод для реалізації інвестиційних проектів розвитку малого бізнесу на регіональному і місцевому рівнях	<ul style="list-style-type: none"> • включення в плани соціально-економічного розвитку регіонів проектів міжрегіонального характеру, що фінансуються на умовах державно-приватного партнерства; • збільшення кількості узгоджених з сусідніми регіонами соціально-економічних проектів розвитку
Створення умов вільного переміщення фінансових ресурсів між регіонами	<ul style="list-style-type: none"> • експертиза регіональних цільових і відомчих програм; • розробка нормативно-законодавчих актів; • диференціація бюджетних послуг за видами діяльності з урахуванням потреб населення

Основним напрямом вдосконалення фінансової політики регіонів є створення

інноваційно-орієнтованих кластерів в системі регіонального господарства для ра-

ціонального використання ресурсів, що є найважливішим чинником забезпечення їх фінансової стійкості.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В сучасних умовах посилення дестабілізуючих чинників та відбувається зниження стійкості функціонування соціально-економічних систем. Загострення соціально-економічних проблем, погіршення якості життя населення та стану навколишнього природного середовища призводять до необхідності розробки концепції стійкого розвитку регіонів. Дослідження цих проблем охоплює широке коло питань забезпечення соціальної, економічної і екологічної безпеки, що стосуються інтересів всього регіонального співтовариства. Механізм управління стійким соціально-економічним розвитком регіону передбачає системне використання адміністративно-правових, економічних, соціальних, інституційних методів, інструментів управління, а також набору ресурсних засобів з метою швидкої адаптації регіональної системи до нестабільного середовища, реалізації стратегії забезпечення стійкості розвитку регіону. Необхідним елементом механізму управління стійким соціально-економічним розвитком регіону є система оцінки стійкості розвитку, оскільки вона виконує функцію зворотного зв'язку в системі управління. Для подолання погроз соціально-економічного розвитку регіону запропоновано інструменти вибору стратегії фінансової забезпеченості регіону відповідно до критерію стійкості.

Подальшим напрямом дослідження є розкриття методології механізму фінансової самодостатності стійкого розвитку регіону.

Література

1. Александров І.О. Стратегія сталого розвитку регіону: [монографія] / І.О. Александров, О.В. Половян, О.Ф. Коновалов, О.В. Логачова, М.Ю. Тарасова; за заг. ред. д.е.н. І.О. Александрова / НАН

України. Ін-т економіки промисловості НАН України. – Донецьк: Вид-во «Ноулідж», 2010. – 204 с.

2. Боронос В., Карпенко І. Аналіз економічного змісту фінансового потенціалу регіону // Схід. – 2011. – № 1 (108). – Спецвипуск. – С. 32-36.

3. Концептуальні засади формування і оцінки фінансового потенціалу регіону: / [Козоріз М.А., Люткевич О.М., Возняк Г.В. та ін.]; НАН України Інститут регіональних досліджень. — Львів, 2011. — 99 с.

4. Мироненко М.Ю. Сучасні напрями формування фінансового потенціалу економічного розвитку регіону // Сталий розвиток економіки. – 2012. – № 3 (13). – С. 138-143.

5. Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій: [монографія] / За ред. О. П. Кириленко. – Тернопіль: ТНЕУ, «Економічна думка», 2008. – 376 с.

6. Невелєв О.М. Сталий розвиток регіону: стратегічні напрямки та механізми / О.М. Невелєв, Б.М. Данилишин. – К.: НДІСЕП, 2002. – 128 с.

7. Соціально-економічний розвиток регіону: діагностика, стратегія, управління / ред. М.І. Долішній; Ін-т регіон. дослідж. НАН України. – Л., 2006. – 648 с.

8. Хістева О.В. Фінансовий потенціал регіону: теорія і практика // Торгівля і ринок України: 36. наук. праць. – 2012. – Вип. 34. – С. 569-576.

References

1. Aleksandrov I.O. Strategija stalogo rozvitku regionu: [monografija] / I.O. Aleksandrov, O.V. Polovjan, O.F. Konovalov, O.V. Logachova, M.Ju. Tarasova; za zag. red. d.e.n. I.O. Aleksandrova / NAN Ukraïni. In-t ekonomiki promislovosti NAN Ukraïni. – Donec'k: Vid-vo «Noulidzh», 2010. – 204 s.

2. Boronos V., Karpenko I. Analiz ekonomichnogo zmistu finansovogo

potencialu regionu // Shid. - 2011. - № 1 (108). – Specvipusk. – S. 32-36.

3. Konceptual'ni zasadi formuvannja i ocinki finansovogo potencialu regionu: / [Kozoriz M.A., Ljutkevich O.M., Voznjak G.V. ta in.]; NAN Ukraïni Institut regional'nih doslidzhen'. — L'viv, 2011. — 99 s.

4. Mironenko M.Ju. Suchasni naprjami formuvannja finansovogo potencialu ekonomichnogo rozvitku regionu // Stalij rozvitok ekonomiki. - 2012. - № 3 (13). - S. 138-143.

5. Modernizacija miscevih finansiv Ukraïni v umovah ekonomichnih i social'nih transformacij: [monografija] / Za red. O. P. Kirilenko. — Ternopil': TNEU, «Ekonomichna dumka», 2008. — 376 s.

6. Nevelev O.M. Stalij rozvitok regionu: strategichni naprjamki ta mehanizmi / O.M. Nevelev, B.M. Danilishin. — K.: NDISEP, 2002. — 128 s.

7. Social'no-ekonomichnij rozvitok regionu: diagnostika, strategija, upravlinnja / red. M.I. Dolishnij; In-t region. doslidzh. NAN Ukraïni. — L., 2006. — 648 s.

Костырко Л. А., Клитинский Ю. С.

Механизм формирования стратегии финансовой обеспеченности региона

Определены сценарии устойчивого развития регионов. Разработана принципиальная схема оценки уровня устойчивого развития региона, который объединяет экономический, финансовый и социальный блоки. Обоснован механизм формирования и оценки региональных финансовых потоков по критерию финансовой обеспеченности региона. Приведены альтернативные варианты стратегий развития регионов по типам: самодостаточный, проблемный, депрессивный. Сформулированы концептуальные положения по оценке риска снижения финансовой обеспеченности регионального развития. Обоснованы направления развития межрегионального финансового взаимодействия.

Ключевые слова: развитие, регион, финансовые потоки, финансовая обеспеченность, финансовый механизм, стратегия, риск, межрегиональное финансовое взаимодействие.

Kostyrko L., Klitinsky U.

Mechanism of forming of strategy of financial material well-being of region

The scenarios of steady development of regions are certain. The of principle chart of estimation of level of steady development of region which unites economic, financial and social blocks is developed. The mechanism of forming and estimation of regional financial streams is grounded on the criterion of financial material well-being of region. The alternative variants of strategies of development of regions are resulted on types: self sufficient, problem, depressed. Conceptual positions are formulated as evaluated by the risk of decline of financial material well-being of regional development. Directions of development of between regional financial co-operation are grounded.

Keywords: development, region, financial streams, financial material well-being, financial mechanism, strategy, risk, between regional financial co-operation.

Рецензент: Житний П. Є. — доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри «Фінансовий облік та банківська справа» Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Луганськ, Україна.

Reviewer: Zhitniy P. — Professor, Ph.D. of Economics, Head of Financial Accounting & Banking Department Luhansk Taras Shevchenko National University, Luhansk, Ukraine.

e-mail: info@luguniv.edu.ua

*Стаття подана
04.08.2013 р.*

